

17. Uregulowania prawne

Barbara Jarząbek, Anna Tarkowska

Uzyskanie statusu osoby niepełnosprawnej

Opracowane na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.97.123.776, z późniejszymi zmianami), Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16. roku życia oraz ustawa o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych z dnia 29 grudnia 2005 (Dz. U. Nr 12, poz. 67).

Orzeczenie o niepełnosprawności

Rodzice lub opiekunowie dziecka z wadą serca mogą się ubiegać o przyznanie orzeczenia o niepełnosprawności. Przyznanie tego orzeczenia pozwala na uzyskanie ulg: telekomunikacyjnych (zniżki na przejazdy PKP i PKS) oraz podatkowych. Umożliwia również ubieganie się w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) o przyznanie niezbędnego sprzętu medycznego lub rehabilitacyjnego, refundację zakupu szczepionek oraz niektórych leków, a także przyznanie środków na zakup pomocy naukowych (np. na zakup komputera).

Wnioski o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności pobiera się i składa w siedzibie instytucji, właściwej dla miejsca zamieszkania, uprawnionej do wydawania orzeczeń (Miejska lub Powiatowa Komisja/Zespół ds. orzekania o niepełnosprawności).

Zespoły orzekające przyjmują wnioski o wydanie:

- orzeczenia o niepełnosprawności osób, które nie ukończyły 16. roku życia
- orzeczenia o stopniu niepełnosprawności dla osób, które ukończyły 16. rok życia
- orzeczenia o wskazaniu do ulg i uprawnień osób posiadających orzeczenie o inwalidztwie lub niezdolności do pracy.

Legitymacja dziecka/osoby niepełnosprawnej

Orzeczenie jest podstawą do wydania legitymacji, która upoważnia do korzystania z ulg i uprawnień (np. ulgi na przejazdy środkami transportu publicznego) na podstawie odrębnych przepisów. Jest to potwierdzenie posiadania orzeczenia o niepełnosprawności.

Organem uprawnionym do wydawania legitymacji jest starosta. Wniosek o wydanie legitymacji składa osoba zainteresowana we właściwym dla miejsca zamieszkania Powiatowym Zespole ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Gotowe druki są do pobrania w Powiatowych Zespołach ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Stopnie niepełnosprawności

Ustawa z dnia 27.08.1997 r. wprowadziła trzy nowe pojęcia do oznaczania stopnia niepełnosprawności:

- **znaczny** – osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy tylko w warunkach chronionych i wymagające, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji
- **umiarkowany** – osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagające czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych
- **lekki** – osoby o naruszonej sprawności organizmu, powodującej istotne ograniczenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu ze zdolnościami, jakie wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i(lub) fizyczną, lub mające ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować z pomocą wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Ustawa definiuje „niezdolność do samodzielnej egzystencji” jako naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie, bez pomocy innych osób, podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się, komunikację i komunikowanie się.

Wydanie orzeczenia i metody odwołania się od uzyskanej decyzji

Orzeczenie Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności powinno zawierać:

- ustalony przez zespół stopień niepełnosprawności lub ustaloną niepełnosprawność – w przypadku osób poniżej 16. roku życia
- wskazania dotyczące w szczególności: odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia (w tym specjalistycznego), zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej, uczestnictwa w terapii zajęciowej, zaopatrzenia w środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne, korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w sa-

modzielnej egzystencji, konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, konieczności stałego codziennego współdziałania opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 1 ustawy Prawo o ruchu drogowym

- określenia okresu, na jaki zostało wydane orzeczenie (niepełnosprawność dziecka orzeka się zawsze na czas określony, jednak nie dłuższy niż do ukończenia 16. roku życia)
- pouczenie o przysługującym odwołaniu od orzeczenia.

Odwołanie od orzeczenia

Od orzeczenia wydanego przez Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności przysługuje prawo do odwołania w terminie 14 dni od dnia otrzymania orzeczenia.

Wnosi się je w formie pisemnego wniosku do Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności za pośrednictwem organu, który je wydał.

Od orzeczenia wojewódzkiego przysługuje prawo odwołania do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych za pośrednictwem zespołu, który orzeczenie wydał w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji.

Postępowanie w tych sprawach odwoławczych jest wolne od opłat i kosztów sądowych.

Uwaga!

Adresy Powiatowych i Wojewódzkich Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności są dostępne na stronie internetowej www.mps.gov.pl.

Zasiłki przysługujące na dziecko

Opracowane na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późniejszymi zmianami (Dz. U. nr 267 poz. 2260) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 18 lipca 2006 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. z 19 lipca 2006 r. Nr 130, poz. 903).

Rodzicom dzieci zarówno zdrowych, jak i niepełnosprawnych przysługuje zasiłek rodzinny i wynikające z niego dodatki, pod warunkiem iż dochód w rodzinie na jednego członka rodziny nie przekracza ustawowych progów.

Ponieważ wysokość zasiłków i dodatków ulega zmianom, ograniczamy się w naszym opracowaniu do omówienia ich rodzajów. Informacje na temat aktualnych kwot są dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej www.mps.gov.pl oraz na stronie Funduszu Serce Dziecka www.sercedziecka.org.pl.

Zasiłek rodzinny

Zasiłek rodzinny przysługuje rodzicom lub opiekunom prawnym i faktycznym dziecka oraz osobom uczącym się, do ukończenia przez dziecko 18. roku życia (lub 21. roku życia przy kontynuacji nauki, lub do 24. roku życia, gdy dziecko uczy się w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności).

Aby uzyskać zasiłek, należy złożyć w urzędzie miasta lub gminy właściwym dla miejsca zamieszkania (często te obowiązki przejmowane są przez gminne lub powiatowe ośrodki pomocy społecznej) wniosek o zasiłek z dołączonymi dokumentami:

- aktem urodzenia dziecka
- zaświadczeniem o dochodach pobranym z urzędu skarbowego za rok poprzedni
- dokumentem poświadczającym tożsamość
- orzeczeniem o niepełnosprawności
- zaświadczeniem ze szkoły, jeżeli dziecko się uczy.

Dodatki do zasiłku rodzinnego

Warunkiem uzyskania dodatków do zasiłku rodzinnego jest nabycie prawa do zasiłku rodzinnego.

Wszystkie dodatki do zasiłku rodzinnego oraz świadczenia opiekuńcze wypłacane są przez organy uprawnione do wypłaty zasiłków rodzinnych.

Z tytułu urodzenia dziecka

Z tytułu urodzenia dziecka przysługuje jednorazowy zasiłek na każde nowo narodzone dziecko.

Aby uzyskać ten dodatek, należy wystąpić z pisemnym wnioskiem do organów wypłacających świadczenie rodzinne przed ukończeniem przez dziecko pierwszego roku życia.

Można też starać się o tzw. becikowe, które przyznawane jest jednorazowo na każde narodzone dziecko. Aby uzyskać to świadczenie, rodzic lub prawny opiekun musi złożyć wniosek we właściwym dla miejsca zamieszkania urzędzie miasta lub gminy w terminie 12 miesięcy od daty urodzenia dziecka (zmiana wprowadzona w czerwcu 2007 roku, wcześniej obowiązywał termin 3 miesięcy).

Do wniosku należy dołączyć:

- dokument potwierdzający tożsamość
- skrócony odpis aktu urodzenia dziecka
- pisemne oświadczenie, że na dziecko nie zostało jeszcze nigdzie pobrane beczkowe.

Z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego

Przysługuje matce lub opiekunowi prawnemu faktycznemu uprawnionemu do tego urlopu przez okres nie dłuższy niż:

- 24 miesiące na pierwsze dziecko
- 36 miesięcy przy urodzeniu bliźniąt (lub większej ilości dzieci podczas jednego porodu)
- 72 miesięcy, gdy dziecko legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania

Dodatek ten przysługuje przez trzy lata, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 7. roku życia.

W przypadku podjęcia pracy zarobkowej prawo do wypłaty zasiłku ulega zawieszeniu od dnia podjęcia zatrudnienia.

Dodatek nie przysługuje, jeżeli:

- wniosek o przyznanie zasiłku został złożony po upływie 30 dni od dnia ustania prawa do zasiłku dla bezrobotnych
- osoba nie jest zarejestrowana w UP jako osoba bezrobotna poszukująca pracy
- ma ustalone prawo do renty socjalnej, emerytury lub renty albo świadczenia pielęgnacyjnego.

Z tytułu samotnego wychowywania dziecka

Przysługuje rodzicowi lub opiekunowi prawnemu samotnie wychowującemu dziecko.

Z tytułu kształcenia i rehabilitacji

Dodatek ten przysługuje dzieciom z orzeczeniem o niepełnosprawności do lat 16. Powyżej 16. roku życia do ukończenia 24. roku życia przysługuje w przypadku posiadania orzeczenia o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

Z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego

Zasiłek ten wypłacany jest jeden raz w roku, we wrześniu.

Z tytułu podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania

Przysługuje przez 10 miesięcy w roku, w okresie pobierania nauki w szkole ponadpodstawowej lub ponadgimnazjalnej oraz w gimnazjum w przypadku dziecka niepełnosprawnego.

Świadczenia opiekuńcze

Zasiłek pielęgnacyjny

Przyznawany jest niezależnie od dochodu:

- niepełnosprawnemu dziecku
- osobie niepełnosprawnej powyżej 16. roku życia, jeśli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niesamodzielności
- osobom, które ukończyły 75 lat
- osobom powyżej 16. roku życia, jeśli legitymują się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, o ile niepełnosprawność powstała przed ukończeniem 21. roku życia

Zasiłek nie przysługuje:

- osobom przebywającym w instytucjach zapewniających całodobowe utrzymanie, które finansowane jest w całości lub częściowo z budżetu państwa lub z NFZ
- osobom uprawnionym do dodatku pielęgnacyjnego.

Świadczenie pielęgnacyjne

Świadczenie to przysługuje jednemu z rodziców lub prawnych opiekunów, którzy nie podejmują pracy zarobkowej bądź z niej rezygnują na rzecz koniecznej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym (lub osobą niepełnosprawną).

Aby nabyć prawo do tego świadczenia, muszą być spełnione dwa warunki:

- orzeczenie o niepełnosprawności musi zawierać zapis, że dziecko wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego codziennego współdziałania opiekuna dziecka w procesie leczenia, rehabilitacji i edukacji dziecka
- dochód w rodzinie w przeliczeniu na jedną osobę nie może przekroczyć kwoty 583 zł.

W świetle przepisów prawa pracy jest to traktowane jako praca zawodowa i okres opieki wlicza się do okresu składkowego osoby, która opiekę sprawuje.

Świadczenie to nie przysługuje, jeżeli:

- osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego
- osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do renty socjalnej, emerytury lub renty
- dziecko wymagające opieki przebywa, w związku z koniecznością kształcenia, rehabilitacji, w placówce zapewniającej całodobową opiekę przynajmniej przez 5 dni w tygodniu
- osoba w rodzinie ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury na to dziecko.

Zasiłek macierzyński

Zasiłek ten przysługuje kobiecie, która w okresie ubezpieczenia chorobowego lub urlopu wychowawczego:

- urodziła dziecko
- przyjęła dziecko do 1. roku życia na wychowanie i wystąpiła do sądu opiekuńczego o przysposobienie
- przyjęła dziecko do 1. roku życia na wychowanie w ramach rodziny zastępczej.

Zasiłek wypłacany jest przez:

- 16 tyg. w przypadku urodzenia pierwszego dziecka
- 18 tyg. w przypadku urodzenia każdego kolejnego dziecka
- 26 tyg. w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka podczas jednego porodu.

Wysokość zasiłku to 100% wynagrodzenia.

Z tego zasiłku może skorzystać ojciec dziecka, jeśli:

- matka umrze lub dziecko porzuci
- osoby te przerwą zatrudnienie lub inną działalność zarobkową w celu sprawowania opieki nad dzieckiem
- jest ubezpieczony, a matka wykorzystała co najmniej 14 tyg. urlopu macierzyńskiego, to pozostałą część wedle woli może wykorzystać ojciec dziecka.

Urlop trzeba wykorzystać w pełnym wymiarze.

Zaliczka alimentacyjna

Wnioski w tej sprawie wydaje urząd gminy/miasta lub ośrodek pomocy społecznej właściwy dla miejsca zamieszkania wnioskodawcy.

Wypełniony kwestionariusz trzeba złożyć do komornika sądowego prowadzącego postępowanie egzekucyjne.

Zaliczkę wypłaca urząd gminy/miasta lub OPS.

Przysługuje ona osobie samotnie wychowującej dziecko, jeżeli:

- ma przyznane alimenty
- osoba, która ma zasądzone alimenty, ich nie płaci
- komornik nie może wyegzekwować należności (egzekucja długu uznana jest również za bezskuteczną, gdy nie udało się odebrać całej zasądzonej kwoty!)
- dochód na osobę w rodzinie nie przekracza określonej kwoty.

Przyznawana jest dla dzieci do ukończenia przez nie 18. roku życia (w przypadku młodzieży kontynuującej naukę lub studiującej okres ten wydłuża się do 24. rż.).

Zaliczka nie może być wyższa niż zasądzone alimenty.

Pozostałe świadczenia nieobjęte ustawą

Każdy pobyt rodziców z dzieckiem w szpitalu podczas operacji i długotrwałego leczenia wiąże się z dużymi kosztami.

Można się jednak starać o uzyskanie na ten cel częściowej lub całkowitej pomocy finansowej w kilku miejscach. Są to:

- Gminne lub miejskie ośrodki pomocy społecznej. Można tam złożyć wniosek o jednorazowy zasiłek celowy, jeśli dochód w rodzinie na osobę nie przekracza określonej kwoty.
- Sponsorzy prywatni (bardzo często przedsiębiorcy działający na terenie miasta lub gminy). Wykaz takich darczyńców powinien znajdować się w UG lub UM (przeważnie u skarbnika). Takiej pomocy można też szukać na własną rękę, wysyłając listy z prośbą o wsparcie finansowe.
- Parafia oraz Caritas.
- PFRON i NFZ dofinansowują sanatoria, turnusy i(lub) zabiegi rehabilitacyjne. Trzeba wypełnić odpowiednie wnioski z pomocą lekarza prowadzącego, a następnie złożyć je we wskazanym przez lekarza miejscu.
- Przysługuje również skierowanie od lekarza pierwszego kontaktu do poradni szczepień. Szczepienia tam wykonywane są dużo tańsze niż te zakupione w aptece, bardzo często darmowe i każde dziecko, w zależności od historii choroby, ma ustalony indywidualny kalendarz szczepień.
- Fundacje i stowarzyszenia (często udzielają wsparcia finansowego, rzeczowego i psychicznego).
- W okresie wakacji letnich i ferii zimowych można w wydziale oświaty dowiadywać się o wypoczynek dla dzieci i młodzieży z rodzin niezamożnych. Taki wypoczynek organizują także bardzo często świetlice środowiskowe przy parafiach.
- Można się starać o dofinansowanie obiadów w szkole (lub całkowite pokrycie kosztów w zależności od sytuacji materialnej) w parafiach lub ośrodkach pomocy społecznej, o ile dochód na osobę w rodzinie nie przekracza określonej kwoty.

uprawnieni	przejazdy PKP (2 klasa)	przejazdy PKS	uwagi
Dzieci do lat 4	100% ulgi na pociągi os., pośp., eks., IC, EC na bilety jednorazowe	100% ulgi na autobusy zwykłe i przyspieszone na bilety jednorazowe	PKP w klasie 1. obowiązuje dopłata PKS ulga przyznawana pod warunkiem niekorzystania przez dziecko z osobnego miejsca do siedzenia; jeśli korzysta, to przysługuje 78% zniżki
Przewodnik lub opiekun (do 18 lat osoby niepełnosprawnej) towarzyszący w podróży osobie niewidomej albo niezdolnej do samodzielnej egzystencji (dzieci do 13 lat bilet dla psa przewodnika)	95% ulgi na pociągi os., pośp., eks., IC, EC na bilety jednorazowe	95% ulgi na autobusy zwykłe, przyspieszone i pośpieszne na bilety jednorazowe	PKP w klasie 1. obowiązuje dopłata
Dzieci i młodzież dotknięte inwalidztwem lub niepełnosprawne	78% ulgi na pociągi os., pośp., eks., IC, EC na bilety jednorazowe lub miesięczne imienne	78% ulgi na autobusy zwykłe przyspieszone i pośpieszne na bilety jednorazowe lub miesięczne imienne	Ulga przysługuje w ramach przejazdów celowych, np. dom-szkoła-dom PKP w klasie 1. obowiązuje dopłata
Rodzice i opiekunowie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej lub inwalidzkiej	78% ulgi na pociągi os., pośp., eks., IC, EC na bilety jednorazowe	78% ulgi na autobusy zwykłe, przyspieszone i pośpieszne na bilety jednorazowe	Przysługuje tylko jednemu z rodziców/ /opiekunów na przejazdy celowe (szkoła, lekarz)
Osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji	49% ulgi na pociągi os. bilety jednorazowe 37% ulgi na pociągi pośp., eks., IC, EC bilety jednorazowe	49% ulgi na autobusy zwykłe bilety jednorazowe 37% ulgi na autobusy przyspieszone i pośpieszne na bilety jednorazowe	PKP w klasie 1. obowiązuje dopłata
Osoby niewidome, które nie są uznane za osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji	37% ulgi na pociągi os., pośp., eks., IC, EC na bilety jednorazowe i miesięczne imienne	37% ulgi na autobusy zwykłe, przyspieszone i pośpieszne na bilety jednorazowe lub miesięczne imienne	PKP w klasie 1. obowiązuje dopłata

Ulgi przysługujące w podróży środkami transportu zbiorowego

Warunkiem korzystania z ulg jest posiadanie **ważnej legitymacji!**

(Stan prawny obowiązujący od 1.08.2002 r. na podstawie ustawy z dn. 20.06.1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego Dz. U. Nr 175 poz. 1440 z późniejszymi zmianami.)